การศึกษาแนวคิดและสัญลักษณ์ในงานทัศนศิลป์ของศิลปินหญิงร่วมสมัย

A STUDY OF CONCEPTS AND SYMBOLS IN VISUAL ART OF CONTEMPORARY FEMAILE ARTISTS.

สุริวัลย์ สุธรรม* (Suriwan Sutham)

[1] อาจารย์ประจำหลักสูตร สาขาวิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
(Lecturer, Department of Art Education, Faculty of Education, Bansomdejchaopraya Rajabhat University)

****Corresponding Author. E-mail : suriwan.su@bsru.ac.th***

งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ปีงบประมาณ 2563

(Received: July 2, 2021; Revised: October 14, 2021; Accepted: October 25, 2021)

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “การศึกษาแนวคิดและสัญลักษณ์ในงานทัศนศิลป์ของศิลปินหญิงร่วมสมัย” เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสถานะเพศและบทบาทของศิลปินหญิงร่วมสมัย และเพื่อศึกษาแนวคิดและสัญลักษณ์ในงานทัศนศิลป์ของศิลปินหญิงร่วมสมัยของไทย โดยมีกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยกำหนดกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 5 คน 1. ลาวัณย์ อุปอินทร์ (ศิลปินแห่งชาติ) 2. ศาสตราจารย์ ดร. หม่อมเจ้ามารศีสุขุมพันธุ์ บริพัตร 3. ศาสตราจารย์เกียรติคุณกัญญา เจริญศุภกุล 4. ศาสตราจารย์เกียรติคุณอารยา ราษฎร์จำเริญสุข และ 5. รองศาสตราจารย์ศรีวรรณ เจนหัตถการกิจ พิจารณาจากความเชี่ยวชาญด้านงานทัศนศิลป์ทั้งอาจารย์ ศิลปินที่มีชื่อเสียง และคัดสรรจากการเป็นที่ยอมรับในแวดวงศิลปะ ผลงานโดดเด่นเป็นที่ยอมรับในระดับประเทศหรือนานาชาติที่ปรากฏในสังคมไทย เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ (Interview) ที่ผ่านการตรวจความสอดคล้อง (IOC) จากผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งใช้แนวคิดทฤษฎีการศึกษาแนวทางและสัญลักษณ์ (Symbolic Theory) และทฤษฎีสัญศาสตร์ (Semiotics) ที่มีความสอดคล้องกับภาษาภาพ สนับสนุนและเผยให้เห็นแนวคิดของศิลปินได้ชัดเจนมากขึ้น

ผลการวิจัย พบว่า จากการศึกษาศิลปินหญิงร่วมสมัยในสังคมไทย มีพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงตามประสบการณ์ทุกช่วงเวลา ได้สะท้อนสัญลักษณ์ผ่านเนื้อหา แนวคิด ที่อยู่ในกระแสของสังคม และขับเคลื่อนให้เกิดทิศทางตามทัศนคติของศิลปินหญิงที่หลากหลายผ่านมุมมองทุกมิติ ทั้งยกระดับในแวดวงศิลปะและวิชาการศิลปินหญิงทั้งห้าท่านนั้นได้มีคุณูประการต่อวงการศิลปะร่วมสมัยในสังคมไทย ที่เป็นแม่แบบต่อการศึกษาและองค์ความรู้ที่ใช้ “สื่อทางศิลปะ” เป็น “ตัวกลาง” ซึ่งเป็นสารตั้งต้นที่สำคัญ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาในการสร้างสรรค์ผลงานทัศนศิลป์

คำสำคัญ : ศิลปะร่วมสมัย; แนวคิด; สัญลักษณ์; ศิลปินหญิงร่วมสมัย

Abstract

The research, "A study of concepts and symbols in visual arts of contemporary female artists," was conducted to study gender, roles and to study concepts, symbols within visual arts of Thai contemporary female artists. This study deployed Qualitative Research with the purposive sampling method. Five people were the samples as follows: 1) Lawan Upa-In (National artist), 2) Prof. Dr. King's grandson Marasri-Sukhumphan Paripat, 3) Emeritus professor Kanya Charoensupkul, 4) Emeritus professor Araya Rasdjarmrearnsook, and 5) Associate Professor Sriwan Janehuttakarnkit. The samples were considered from the expertise of

individuals in visual arts, including teachers and well-known artists. Furthermore, the recognition within the art scene and outstanding artworks accepted nationally or internationally in Thai society were also considered. The research instrument was interviews with the Item Objective Congruence (IOC) Index that the experts reviewed. The research was based on Symbolic Theories and Semiotics Theories, which correspond with visual language and contribute to a better understanding of the artists' concepts.

This research revealed that contemporary female artists in Thai society had a changing development from their experiences. It reflected symbols through the content, ideas in the social trends and drove the direction according to the attitudes of various female artists through all aspects of perspective. These five female artists had made significant contributions to contemporary art in Thai society as a role models for education. The knowledge that used "art media as a medium" was crucial for visual arts development.

Keywords : Contemporary Art, Concept, Symbol, Female Contemporary Artist

บทนำ

ความสำคัญทางทัศนศิลป์ ที่มีบทบาทหน้าที่อย่างมีนัยยะสำคัญต่อสังคมเป็นวงกว้างมากขึ้น ในยุคปัจจุบัน ศิลปะในชีวิตประจำวัน ได้แทรกซึมอยู่ทุก ๆ บริบทที่ไม่อาจปฏิเสธได้ เข้าไปอยู่ในความรู้สึกนึกคิดจิตใจ เห็นถึงคุณค่าและมูลค่า ความสำคัญทางทัศนศิลป์เพิ่มมากขึ้น การวิจัยเรื่อง “การศึกษาแนวคิดและสัญลักษณ์ในงานทัศนศิลป์ของศิลปินหญิงร่วมสมัย” ในไทย แสดงให้เห็นถึงแง่มุมทางความคิดและองค์ความรู้ของศิลปินหญิงถ่ายทอดผ่านประสบการณ์ของตนเองที่มีความแตกต่าง ทั้งการสร้างสรรค์ เทคนิค กระบวนการ ผลลัพธ์ในงานศิลปะผ่านรูปสัญลักษณ์ จึงเป็นเหตุผลในการวิเคราะห์และสังเคราะห์

การสร้างสรรค์ผลงานทัศนศิลป์ของศิลปินหญิงร่วมสมัย และแนวทางและการสื่อความหมายผ่านสัญลักษณ์ ส่วนหนึ่งการสร้างสรรค์ผลงานเพื่อแสดงความรู้สึกที่มีอยู่ภายใน เช่น ความทรงจำ ความฝัน เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ผ่านเข้ามาในชีวิต แม้แต่เรื่องราวเหตุการณ์อันเลวร้ายและสะเทือนใจ สังคมที่แปรเปลี่ยนไปศิลปินจะใช้กระบวนการทางทัศนศิลป์ เพื่อสื่อสารเป็นรูปสัญญะในการแทนค่าให้เกิดคุณค่าความงาม และความคิดในผลงานศิลปะของตนเอง แนวทางเฉพาะตนแทนค่าสัญลักษณ์ในการสร้างสรรค์นั้น เป็นเสมือนกลั่นกรองทางความคิดที่กระตุ้นให้ผู้คนได้สำนึกหรือตระหนักในคุณค่าของประสบการณ์ของชีวิต เกิดสุนทรียภาพความงามในจิตใจ ให้เกิดความซาบซึ้ง ชี้ให้เห็นคุณค่าทางความคิดของศิลปินในการสร้างงานที่ผ่านการค้นคว้า ทดลอง การเรียนรู้ที่ต้องใช้ปัญญา การสะสมประสบการณ์นำไปสู่การพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ให้เกิดการต่อยอดที่ไม่หยุดนิ่ง สร้างสรรค์สิ่งที่แปลกใหม่ ในทุกช่วงเวลา เพื่อเป็นฐานในการนำไปสู่การเป็นการสร้างสรรค์อย่างมีคุณภาพ เป็นการสร้างองค์ความรู้ และการแสวงหาความเข้าใจคุณค่าแห่งชีวิต ผ่านการตีความในงานทัศนศิลป์

ประเด็นเกี่ยวกับสัญลักษณ์การสร้างสรรค์ผลงาน บทบาทของศิลปินหญิงที่มีต่อสังคมในหลายมิติตามสถานภาพ อันได้แก่ ศิลปิน ครูอาจารย์ศิลปะ การใช้ชีวิตในต่างแดน ความแตกต่างทางพื้นที่และวัฒนธรรม เป็นต้น การสร้างสรรค์เผยให้เห็นถึงองค์ความรู้ ประสบการณ์ มุมมองของผู้หญิงในทางทัศนศิลป์ การศึกษาศิลปินหญิงที่มีบทบาทในสังคมไทย ด้านทัศนศิลป์ ในงานวิจัยนี้ (จำนวน 5 คน) ประกอบด้วย 1. ลาวัณย์ อุปอินทร์ ศิลปินแห่งชาติ สาขาทัศนศิลป์ (จิตรกรรม) ประจำปี 2559 2. ศาสตราจารย์ ดร.หม่อมเจ้ามารศีสุขุมพันธุ์ บริพัตร 3. ศาสตราจารย์เกียรติคุณกัญญา เจริญศุภกุล 4. ศาสตราจารย์เกียรติคุณอารยา ราษฎร์เจริญสุข และ 5. รองศาสตราจารย์ศรีวรรณ เจนหัตถการกิจ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสถานะเพศและบทบาทของศิลปินหญิงร่วมสมัย
2. เพื่อศึกษาแนวคิดและสัญลักษณ์ในงานทัศนศิลป์ของศิลปินหญิงร่วมสมัยในสังคมไทย

สมมติฐานในการวิจัย

1. ผลสัมฤทธิ์การศึกษาวิจัยศิลปินหญิงร่วมสมัยในสังคมไทย บทบาทของความเป็นสถานะเพศที่ถูกมองผ่านผลงานทัศนศิลป์นั้นเป็นดังปรากฏการณ์ พบว่า สถานะเพศศิลปินหญิง ที่สร้างสรรค์ผลงานทัศนศิลป์และการแสดงผลงานศิลปะอย่างต่อเนื่อง ศิลปินหญิงมีอัตราส่วนน้อยเมื่อถูกเปรียบเทียบกับศิลปินชาย

2. ผลสัมฤทธิ์การศึกษาแนวคิดและสัญลักษณ์ (Symbolic Theory) ในงานทัศนศิลป์ การแสดงความเป็นปัจเจกบุคคล ชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นสถานะเพศกับสังคม และลักษณะเฉพาะของศิลปินผ่านผลงานทัศนศิลป์ การสร้างความสัมพันธ์กับวัตถุ สิ่งของ บริบทแว้ดล้อม และการปฏิสัมพันธ์ เพื่อให้ได้รับการยอมรับในแวดวงศิลปะในสังคมไทย

กรอบแนวคิดในการวิจัย

- กรอบแนวคิด ในการวิจัย หลักการ ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่นามาใช้เป็นกรอบการวิจัยในครั้งนี้ แล้วสรุปเป็นการแสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูล แนวคิดและทฤษฎีต่าง ๆ เพื่อสร้างเครื่องมือในการศึกษาวิจัย และเก็บข้อมูล โดยสามารถสรุปขอบเขตด้านตัวแปรที่ศึกษาและกรอบแนวคิดในการวิจัยได้ดังแผนภาพ ดังนี้

รูปภาพที่ 1. ตัวแปรต้น (Independent Veriable) – ตัวแปรตาม (Dependen Veriable)

รูปภาพที่ 2. กรอบแนวความคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นการวิจัยที่เน้นความเป็นธรรมชาติของการสร้างสรรค์ เป็นการวิจัยเชิงคุณลักษณะหรือการวิจัยเชิงคุณสมบัติ ดังนี้

กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยกำหนดการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยพิจารณาจากความเชี่ยวชาญด้านงานทัศนศิลป์ (สถานะเพศหญิง) ที่ปรากฏในสังคมไทย

เกณฑ์การคัดเลือกผู้เข้าร่วมการวิจัย (Inclusion criteria)

1. กำหนดกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง สถานะเพศศิลปินหญิงร่วมสมัย ผู้เชี่ยวชาญด้านงานทัศนศิลป์ที่มีบทบาทปรากฏขึ้นในสังคมไทย (พ.ศ. 2530 – พ.ศ. 2560) คัดสรรจากการเป็นที่ยอมรับในแวดวงศิลปะและ

ศิลปินแห่งชาติ ผู้ที่ดำรงตำแหน่งในทางวิชาการด้านทัศนศิลป์ ทั้งในระดับศาสตราจารย์ และรองศาสตราจารย์ เป็นต้น จากการสัมภาษณ์ (จำนวน 5 คน) คือ

1. ลาวัณย์ อุปอินทร์ (ศิลปินแห่งชาติ)
2. ศาสตราจารย์ ดร.หม่อมเจ้ามารศีสุขุมพันธุ์ บริพัตร
3. ศาสตราจารย์เกียรติคุณกัญญา เจริญศุภกุล
4. ศาสตราจารย์เกียรติคุณอารยา ราษฎร์จำเริญสุข
5. รองศาสตราจารย์ศรีวรรณ เจนหัตถการกิจ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ผู้วิจัยดำเนินการดังต่อไปนี้

1. แบบสัมภาษณ์ การวิจัยในครั้งนี้มีการทบทวนเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการศึกษา เรื่อง “การศึกษาแนวคิดและสัญลักษณ์ในงานทัศนศิลป์ของศิลปินหญิงร่วมสมัย” วิเคราะห์เชิงอรรถาธิบายพรรณนาข้อมูลจากเอกสารและสัมภาษณ์เชิงลึก โดยรวบรวมข้อมูล สรุปเนื้อหาแนวคิด และมีเครื่องมือ ดังนี้ การบ่มเพาะความสามารถของศิลปินหญิงร่วมสมัย ประเด็นทางทัศนศิลป์ประกอบด้วย ความเป็นสถานะเพศ (หญิง) สัญลักษณ์และแนวคิดในการสร้างสรรค์ โดยเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้ 1. แบบสัมภาษณ์ (Interview) 2. การบันทึก (Record) และ 3. แบบประเมินเครื่องมือ (Questionaire)

2. แบบประเมินเครื่องมือ ผ่านการตรวจเครื่องมือวิจัยจากผู้เชี่ยวชาญ โดยใช้แบบตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์ของการวิจัย มีด้วยกัน 3 ท่าน ดังนี้ 1. รองศาสตราจารย์นิโรจน์ จรุงจิตวิทวัส หัวหน้าภาควิชาศิลปะประจำชาติ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ วิทยาลัยเพาะช่าง 2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์พีรนันท์ จันทมาศ สาขาวิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา และ 3. อาจารย์ ดร.วรินธร สีเสียดงาม ประธานหลักสูตรครุศาสตร์บัณฑิต ดนตรีตะวันตกศึกษา วิทยาลัยการดนตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลในครั้งนี้ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ดังต่อไปนี้

1. วิเคราะห์ ข้อ 2.3.2 ได้ค่า IOC = 0.30 ถือว่าไม่ผ่านเกณฑ์ ต้องแก้ไขปรับปรุงข้อคำถาม หรือตัดข้อนี้ทิ้ง กรณีข้อ ข้อ 2.3.2 ได้ค่า IOC = 0.30 ผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือให้ข้อเสนอแนะว่า *“หัวข้อที่ใส่เครื่องหมายแน่ใจ (0) คือ ข้อคำถามที่ผมคิดว่า คำตอบที่ได้มีผลต่อการแสวงหาคำตอบตามหัวข้อวิจัยอยู่ในเกณฑ์สำคัญน้อย และมีไว้ก็ได้ประโยชน์”* นำผลการประเมินค่าความสอดคล้องไปคัดเลือกข้อคำถามที่ผ่านเกณฑ์ และนำข้อคำถามที่ไม่ผ่านเกณฑ์มาดำเนินการแก้ไขปรับปรุงให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

2. วิเคราะห์ความสอดคล้อง การตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้าง (Construct Validity) เครื่องมือวิจัยนั้นสามารถวัดได้ครอบคลุม ครบถ้วน รอบด้าน ในทุกมิติ ในทุกประเด็นของหัวเรื่องที่นักวิจัยต้องการจะวัด ซึ่งการพิจารณาว่าครอบคลุม ครบถ้วน รอบด้านหรือไม่เพียงใด ซึ่งต้องอาศัยความรู้ทางทฤษฎีเกี่ยวกับหัวเรื่องหรือตัวแปรตัว นั้นมาเป็นเครื่องมือในการศึกษาทำความเข้าใจและสร้างเครื่องมือวัดให้ครอบคลุมรอบด้านมากที่สุด

การศึกษาวิจัยภายใต้หัวข้อ“การศึกษาแนวคิดและสัญลักษณ์ในงานทัศนศิลป์ของศิลปินหญิงร่วมสมัย” เป็นการนำเสนอความรู้ที่เกี่ยวข้องกับ “บทบาทและแนวคิด” ด้านสังคมศาสตร์ เกี่ยวกับปรากฏการณ์ทางสังคม เพื่อนำมาศึกษาหลักคิดและกระบวนการในการสร้างสรรค์ของศิลปินหญิงร่วมสมัย ผ่านเนื้อหาของสังคมไทย โครงการสร้างสรรค์จะนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับความเป็นสถานะเพศ (ผู้หญิง) และการแสวงหาคุณค่าแห่งชีวิต ทั้งทางกายภาพภายนอกและจิตใจแต่ในสภาพสังคมปัจจุบัน ความเป็นสถานะเพศได้แปรเปลี่ยนบทบาทหน้าที่ไปหรือ ยังคงเป็นเช่นเคย โดยการตกอยู่ภายใต้วังวนของการเวียนว่ายตายเกิด การสร้างสรรค์ผลงานทัศน์ศิลป์ของ

ศิลปินหญิงร่วมสมัยทั้งห้าท่าน ประเภทจิตรกรรม ศิลปะจัดวาง และศิลปะเชิงความคิด ที่นำเสนอเรื่องราว ความหมายเกี่ยวกับชีวิต สถานการณ์ และความตาย เป็นผลงานทัศนศิลป์ที่มีหลากหลาย โดยมีกระบวนการสื่อความหมายด้วยมายาคติ (Mythology) ที่ให้แนวคิดทางสุนทรียศาสตร์ การใช้สัญลักษณ์สื่อแทนความหมายเชิงสัญญะ “สัญวิทยา (Semiology)” จากพื้นฐานความคิดอันมีที่มาจากอิทธิพลทางด้านต่าง ๆ ต่อการสร้างสรรค์

โรล็องด์ บาร์ตส์ (Roland Barthes: 1915-1980) แนวคิดทฤษฎีสัญวิทยา (Semiology) หรือสัญศาสตร์ (Semiotics) ว่าด้วยเรื่อง การสร้างความหมายทางวัฒนธรรม “มายาคติ” (Myth) การสื่อความหมายด้วยความเชื่อทางวัฒนธรรม ซึ่งถูกกลบเกลื่อนให้เป็นที่รับรู้เสมือนว่าเป็นธรรมชาติ ถูกนำมาใช้สนับสนุนผลงานด้านทัศนศิลป์และตีความตามหลักคิด ซึ่งให้ความสนใจกับความสัมพันธ์ระหว่าง “ข้อความและภาพ” สัญญะย่อยตัวหนึ่งจะยังไม่มีความหมายในตัวเองจนกว่าจะไปเทียบเคียงกับสัญญะย่อยอื่น ซึ่งกำลังอธิบายความหมายของภาพและข้อความ ที่เกิดขึ้นจากประสบการณ์และการตีความ ที่ใช้ในการสื่อสารความเข้าใจกันเฉพาะกลุ่มหรือบุคคล ผู้วิจัยเห็นว่าเกิดประโยชน์ที่จะช่วยให้ความหมายวัตถุในภาพ “การตีความ” ไม่มีจำกัดขอบเขต ประสบการณ์จากการรับรู้ และการตีความระหว่างบุคคล เป็นการนำเสนอองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับปรากฏการณ์ทางสังคมผ่านงานทัศนศิลป์ของศิลปินหญิงร่วมสมัย ซึ่งมีเนื้อหา “แนวคิดและสัญลักษณ์นิยม” ที่เป็นการบอกเล่าที่แทรกอยู่ในผลงาน สามารถกล่าวถึงกระบวนการการทำงานของสัญลักษณ์ได้ 3 ประเด็น ดังนี้

ประเด็นที่ 1. ภาษา สำนวน ตัวอย่างเช่น เรื่องเล่า วรรณกรรม สุภาษิต

ประเด็นที่ 2. ภาพ ภาษาภาพ (มีผู้สร้างขึ้น) เช่น ภาพเขียน ภาพถ่าย

ประเด็นที่ 3. ภาพจำ ประสบการณ์ (สิ่งที่ตาเห็น) ซึ่งเป็นประสบการณ์ในทางตรง

ผลการวิจัย

การศึกษาแนวคิดและสัญลักษณ์ในงานทัศนศิลป์ของศิลปินหญิงร่วมสมัย ผู้วิจัยให้ความสำคัญมุ่งประเด็นไปสู่สาระในการประกอบสร้าง รูปลักษณ์ และองค์ประกอบทางความคิด นำไปสู่เรื่องในการสื่อสาร ภาษาของศิลปะ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์และทบทวนตามหลักการเหตุและผลตามขั้นตอนในการวิจัย พบว่า จากการศึกษาสถานะเพศ (Gender) และบทบาท (Role) ของศิลปินหญิงร่วมสมัย มีบทบาทและความสำคัญเป็นอย่างมากต่อการขับเคลื่อนวงการศิลปะ และมีคุณูปการให้เกิดเป็นองค์ความรู้อย่างทวีคูณ ซึ่งศิลปินหญิงที่ได้นำมาเพื่อการศึกษานี้เป็นทั้งอาจารย์ ศิลปินที่มีชื่อเสียง ทั้งพำนักอยู่ทั้งในประเทศและต่างประเทศ มีผลงานที่ได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลาย ในช่วงเวลาที่ได้สร้างสรรค์ผลงานต่อเนื่องมาอย่างยาวนาน ได้สร้างบทบาท แนวทางให้กับศิลปินและนักศึกษาศิลปะในรุ่นต่อมา

จากการศึกษาแนวคิดและสัญลักษณ์ในงานทัศนศิลป์ของศิลปินหญิงร่วมสมัยในสังคมไทย ผู้วิจัยเห็นถึงการแปรเปลี่ยน ที่ได้สะท้อนสัญลักษณ์ผ่านเนื้อหาตามประสบการณ์ ในบริบทของสังคม การสร้างสรรค์ทางศิลปะที่ได้ใช้พื้นที่เพื่อแสดงความคิดเห็น ทัศนคติ ผ่านมุมมองของศิลปินทั้งห้าท่านนี้ เผยให้เห็นร่องรอยไว้ในสัญลักษณ์บางอย่างที่เป็นประเด็นสำคัญ เพื่อถกเถียง หรือสร้างความทรงจำ ทำให้เกิดแง่คิด การฉุกคิด แง่มุม มิติทางการรับรู้ โดยอาศัย “สื่อทางศิลปะ” เป็น “ตัวกลาง” เพื่อหาความเป็นไปได้ที่จะสะท้อนเนื้อหาและแนวคิด (Concept) ในรูปแบบที่ต่างกันไป ศิลปินหญิงร่วมสมัยในสังคมไทยกับบทบาทหน้าที่ของนักสร้างสรรค์งานศิลปะร่วมสมัย (Contemporary Art) มีจุดเริ่มต้นจากความสนใจและความหลงใหลในงานศิลปะ นำไปสู่การเรียนรู้ การศึกษาอย่างเอาจริงเอาจัง ผ่านช่วงวัยของการศึกษาและวัยกลางคนจนถึงวัยชรา เผยให้เห็นกระบวนการการสร้างองค์ความรู้ สิ่งที่ตกตะกอนไปจนถึงแก่นสาระของการสร้างสรรค์งานศิลปะ เสมือนเป็น “แม่แบบ” (Model) ซึ่งเป็นสารตั้งต้นที่สำคัญต่อการศึกษางานทัศนศิลป์ของศิลปินหญิงร่วมสมัยในสังคมไทย เป็นการบันทึกช่วงเวลา และการสะท้อนปรากฏการณ์ทางสังคมผ่านผลงานศิลปะ

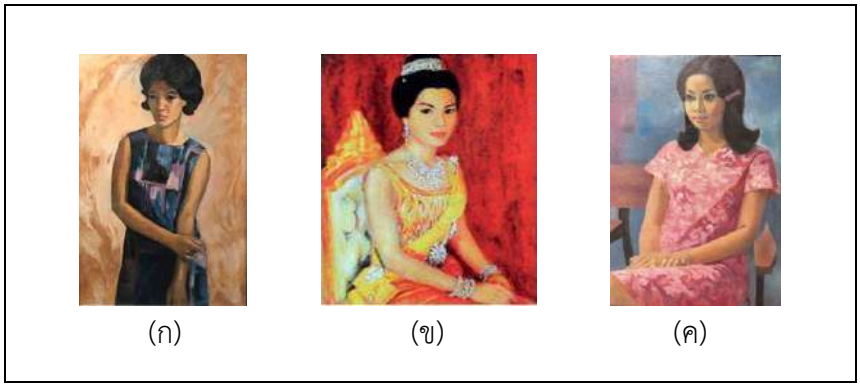
การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาแนวคิดและสัญลักษณ์ในงานทัศนศิลป์ของศิลปินหญิงร่วมสมัย

ข้อมูลที่ได้จากการดำเนินงานวิจัย ถูกรวบรวมและนำเสนอผลการวิจัย ซึ่งลำดับประเด็นการวิจัยอย่างชัดเจนจัดทำเป็นหัวข้อหลัก หัวข้อรอง ข้อมูลบางส่วนอาจนำเสนอในรูปของตาราง ภาพ แผนภูมิ และการบรรยายเพื่อให้ผู้อ่านสามารถเชื่อมโยงข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสถานะเพศหญิง บทบาทหน้าที่ และแนวคิดได้ถูกต้อง

1. ลาวัณย์ อุปอินทร์ (พ.ศ. 2478 – พ.ศ. 2564, อายุ 86 ปี)

ลาวัณย์ อุปอินทร์ ศิลปินแห่งชาติ ประจำปี 2559 สาขาทัศนศิลป์ (จิตรกรรม) เกิดเมื่อวันที่ 12 มกราคม พ.ศ. 2478 เป็นหนึ่งในลูกทั้งเก้าคนของพลเรือโทศรี ดาวราย และหม่อมราชวงศ์ อบลออ สุบรรณ ซึ่งมีศักดิ์เป็นเหลนของในหลวงรัชกาลที่ 3 ซึ่งชอบวาดภาพตั้งแต่ยังเยาว์วัย โดยเฉพาะภาพคนเหมือน และจบมัธยมจากโรงเรียนสตรีวัดระฆัง ในปี 2495 และเข้าเรียนโรงเรียนศิลปศึกษา หรือเตรียมมหาวิทยาลัยศิลปากร ปี 2497 ผลปรากฏว่าสอบได้ที่ 1 และในอีกสอบปีต่อมาก็ได้เรียนต่อที่มหาวิทยาลัยศิลปากร ตามที่ตั้งใจไว้จนจบการศึกษาในปี พ.ศ. 2503 (ศิลปบัณฑิต สาขาจิตรกรรม) นับเป็นบัณฑิตสถานะเพศหญิงคนแรกของประเทศไทยที่จบจากมหาวิทยาลัยศิลปากร ได้ผ่านการคัดเลือกให้บรรจุเข้าเป็นครูที่คณะจิตรกรรมฯ มีบทบาทหน้าที่ในตำแหน่งครูผู้ช่วยของศาตรจารย์ศิลป์ พีระศรี และทำหน้าที่ช่วยแปลภาษาให้ถูกต้อง

(ก) (ข) (ค)

รูปภาพที่ 3. ภาพผลงานจิตรกรรมของลาวัณย์ อุปอินทร์ (ก) “**จันทร์กระจ่างฟ้า**”, 2505 เทคนิคสีน้ำมันบนผ้าใบ, 90 x 60 cm. (ข) “**พระราชินี**” เทคนิคสีน้ำมันบนผ้าใบ (ค) Progenitor Exhibition
ที่มา : ถ่ายภาพเมื่อวันที่ 23 มีนาคม 2564 ณ 333 Anywhere Art Gallery โดย อาจารย์ ดร.สุริวัลย์ สุธรรม
ที่มา: ตัวแน่น. (2563). **ลาวัณย์ อุปอินทร์ จิตรกรผู้งามเลิศในปฐพี**. สืบค้น ธันวาคม 5,2563, จาก https://anowl.co/anowlrod/หลงรูป/long_roob07/

ตารางที่ 1. แสดงการศึกษาผลงานสร้างสรรค์ของลาวัณย์ อุปอินทร์ (ศิลปินแห่งชาติ)

		
	“จันทร์กระจ่างฟ้า” 2505	“พระราชินี”
แนวความคิด	แสดงความงามตามขนบเดิม ในสถานการณ์ที่อยู่ภายใต้การเปลี่ยนแปลงของการเมืองการปกครองขณะนั้น	การแสดงออกถึงความจงรักภักดีและเทิดทูนสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พันปีหลวง และสถาบันพระมหากษัตริย์
รูปแบบ เทคนิค และกระบวนการ	จิตรกรรม 2 มิติ รูปแบบเหนือจริง เทคนิคสีน้ำมันบนผ้าใบ ใช้ภาพถ่ายเป็นต้นแบบในการสร้างสรรค์	จิตรกรรม 2 มิติ รูปแบบเหนือจริง เทคนิคสีน้ำมันบนผ้าใบ ใช้ภาพถ่าย ใช้ภาพถ่ายเป็นต้นแบบในการสร้างสรรค์
รูปสัญลักษณ์	ภาพเหมือน การแต่งกายในชุดเดรสลายกราฟฟิก การแต่งหน้าทำผม และการโพสท่าทางที่ดูนิ่งสงบ คล้ายกับการเฝ้าดูสถานการณ์รอบตัวศิลปิน	ฉลองพระองค์ชุดไทยดุสิต อากัปกิริยาและแววตาที่แสดงความสง่างาม อ่อนหวานและมีพระเมตตาผ่านภาพจิตรกรรม

จากตารางที่ 1 ในเรื่องการทำงาน นอกจากบทบาทความเป็นอาจารย์ในมหาวิทยาลัยแล้ว ยังได้สอนศิลปะให้กับคนดูโทรทัศน์ออกอากาศทั่วประเทศเป็นประจำทางช่อง 4 บางขุนพรม นานนับสิบปี และด้วยรูปโฉมที่งดงามนั้นยังได้รับบทบาทเป็นนางเอกละครในเรื่อง ไอด้า ในการศึกษาผลงานจิตรกรรมของศิลปินครั้งนี้จะเน้นเฉพาะประเด็นสำคัญ พบว่า แนวความคิดที่มาจากประสบการณ์ที่พบเห็นสภาพแวดล้อมที่รอบตัวศิลปิน แล้วนำมาสร้างสรรค์เป็นจิตรกรรม ในแนวเหมือนจริง และสัญลักษณ์ภายในภาพ ช่วงเวลาของการสร้างสรรค์งานที่ใช้ภาพคนเหมือนในการสื่อสารนั้นศิลปินแสดงออกภายใต้ใบหน้าของมนุษย์นั้น เรื่องของความงามที่เป็นไปตามแบบสัญชาตญาณ ความเชื่อความศรัทธา ผ่านภาพลักษณ์บุคคลสำคัญ

2. ศาสตราจารย์ ดร.หม่อมเจ้ามารศีสุขุมพันธุ์ บริพัตร (พ.ศ. 2474 - พ.ศ. 2556, สิริชันษา 81 ปี)

ศาสตราจารย์ ดร.หม่อมเจ้ามารศีสุขุมพันธุ์ บริพัตร เป็นศิลปินหญิงชาวไทย ประสูติเมื่อวันที่ 25 สิงหาคม พ.ศ. 2473 ที่กรุงเทพมหานคร ทรงสำเร็จการศึกษา Docteur 's Lettres สาขาวรรณคดีจากมหาวิทยาลัยปารีส และปริญญาเอก สาขาประวัติศาสตร์ศิลปะจากมหาวิทยาลัยอิสระแห่งมาดริด ประเทศสเปน สถานะเพศหญิงองค์แรกในราชวงศ์จักรี ที่ทรงสำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาดุษฎีบัณฑิต พระองค์มีบทบาทและเป็นที่ยอมรับในวงการศิลปะร่วมสมัยระดับนานาชาติ หลังจบการศึกษา ท่านหญิงฯ ทรงเป็นอาจารย์วิชาศิลปะโลกตะวันออกไกล และกลับมาเป็นอาจารย์พิเศษสอนวิชาประวัติศาสตร์ศิลปกรรมตะวันตกที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (ช่วงหนึ่ง) ก่อนแต่งงานกับศาสตราจารย์ชาวฝรั่งเศส ลงหลักปักฐานครั้งสุดท้ายที่เมือง Annot ประเทศฝรั่งเศส จวบจนวาระสุดท้ายของชีวิตในปี พ.ศ. 2556

(ก) (ข) (ค)

รูปภาพที่ 4. ภาพผลงานจิตรกรรม (ก) “**La mort aux dents**” 2528, ขนาด 36 x 34 ซม., Oil on canvas, at Marsi Foundation Collection (ข) ภาพผลงานของหม่อมเจ้ามารศีสุขุมพันธุ์ บริพัตร “**Donne moi ta Main**”2538, ขนาด 73 x 92 ซม., Oil on canvas, at Marsi Foundation Collection (ค) “**Parrot**”, Le Bal 1989, oil painting on canvas 195 x 130 cm., Marsi Foundation Collection

ที่มา : Marsi .**นิทรรศการ Beauty and Ugliness : Aesthetic of Marsi ความงามและความน่าเกลียด สุนทรียะแห่งมารศี.** สืบค้น มีนาคม 3, 2563, จาก https://th-th.facebook.com/Marsi.

ที่มา : Marsi. **Donne moi ta Main**. สืบค้น มีนาคม 3, 2563, จาก https://th-th.facebook.com/Marsi.

ตารางที่ 2. แสดงการศึกษาผลงานสร้างสรรค์ของศาสตราจารย์ ดร.หม่อมเจ้ามารศีสุขุมพันธุ์ บริพัตร

	 “La mort aux dents”	 “Donne moi ta Main”
แนวความคิด	ใบหน้าผู้หญิงที่ถูกซ้อนทับภายใต้หัวกะโหลก ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ในการเปรียบเปรยในเรื่องชีวิตและความตาย เช่นเดียวกับดอกไม้ที่เบ่งบานสวยงามและต้นไม้ที่แห้งเฉาอวันตาย ราวกับว่า ศิลปินชี้ให้เห็นว่า แนวคิด ชีวิตและความตายเป็นสิ่งที่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ เป็นเรื่องธรรมชาติ	ผู้หญิงร่างเปลือยยืนเคียงคู่กับร่างของซากศพเสมือนเข้าใจในเรื่องชีวิตและความตาย ยอมรับการเปลี่ยนแปลง ความไม่เที่ยง ศิลปินใช้ภาพแทนตัวเองในการนำเสนอเรื่องราวมโนทัศน์ของความงามและความน่าเกลียด
รูปแบบ เทคนิค และกระบวนการ	จิตรกรรม 2 มิติ รูปแบบแฟนตาซี เทคนิคสีน้ำมันบนผ้าใบ มีลักษณะของความเป็นโลกสมมุติ	จิตรกรรม 2 มิติ รูปแบบแฟนตาซี เทคนิคสีน้ำมันบนผ้าใบ
รูปสัญลักษณ์	ศิลปินวาดภาพแทนตัวเองในสภาพเปลือย ซากศพถือมีดแทนความหมายว่าชีวิตที่ไม่ยั่งยืนและความตาย ดอกไม้แสดงถึงความงามที่รอวันร่วงโรย	ผู้หญิงร่างเปลือยและซากศพที่ถือกริชแสดงสัญลักษณ์ของความตาย ขณะที่ยังมีชีวิตอยู่เราต้องตระหนักและระมัดระวังอันตรายที่จะเข้ามาในทุกรูปแบบเสมอ

จากตารางที่ 2 พบว่า การสร้างเอกลักษณ์ภาพวาดที่บิดเบือนจากธรรมชาติและบรรยากาศที่สดใส แนวแฟนตาซี (Fantasy art) ทางร่างกายและจิตใจด้วยสัญลักษณ์แทนความหมายต่าง ๆ รูปทรงธรรมชาติของต้นไม้ ดอกไม้ สัตว์ แมลง โครงกระดูกและหัวกะโหลก ภาพในจินตนาการน่าพิศวงหรือเกี่ยวข้องกับศาสนา

ภาพวาดที่เกี่ยวกับแนวคิดของการเกิดและความตาย เครื่องประดับพื้นเมือง ภาพเปลือยกาย ภาพเหมือน (Self-Portrait) หรือภาพจินตนาการครึ่งคนครึ่งสัตว์ของตัวศิลปินเอง ด้วยสีสันฉูดฉาดแบบเม็กซิโกอย่างเป็นเอกลักษณ์

3. ศาสตราจารย์เกียรติคุณกัญญา เจริญศุภกุล (พ.ศ. 2490 - พ.ศ. 2564, อายุ 74 ปี)

ศาสตราจารย์เกียรติคุณกัญญา เจริญศุภกุล เกิดเมื่อวันที่ 20 กันยายน 2490 ได้รับปริญญาศิลปบัณฑิต (ภาพพิมพ์) จากคณะจิตรกรรม ประติมากรรมและภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร และศิลปมหาบัณฑิต สาขาภาพพิมพ์ จากสถาบันศิลปะแห่งชิคาโก สหรัฐอเมริกา เข้ารับราชการเป็นอาจารย์สอนศิลปะ ณ คณะจิตรกรรมฯ มหาวิทยาลัยศิลปากร จนได้รับการยกย่องให้เป็นศาสตราจารย์ สาขาทัศนศิลป์ พ.ศ. 2556 และนอกจากความเป็นครูอาจารย์อีกบทบาทหนึ่งคือศิลปิน ผลงานสร้างสรรค์ส่วนตัวในนิทรรศการศิลปะระหว่างปี 2534 – 2556 ผลงานการสร้างสรรค์ได้จัดแสดงเดี่ยวและร่วมแสดงในนิทรรศการรวมเวลา 22 ปี ซึ่งผลงานที่สร้างสรรค์แต่ละชุดถูกสร้างขึ้นตามประสบการณ์ส่วนตัวที่มีต่อสิ่งรอบข้างใน ซึ่งมีผลต่อการพัฒนาผลงานในแต่ละชุดตามลำดับ มุ่งนำเสนอผลงานทัศนศิลป์ ถูกแสดงผ่านกระบวนการทำงานไม่กำจัดรูปแบบและเทคนิค ซึ่งมีมากกว่าการแสดง อัตลักษณ์ส่วนตัวเพียงด้านเดียว ซึ่งมีทัศนะว่า “ผู้สร้างสรรค์ศิลปะต้องมีการเรียนรู้ความเป็นไปของสังคม การเมือง เศรษฐกิจ หรือแม้แต่การแสดงออกทางสุนทรียะที่นับวันมีแต่ความหลากหลายมากขึ้นทุกวัน”

(ก) (ข) (ค)

รูปภาพที่ 5. ภาพผลงานจิตรกรรม (ก) “ธง: พฤษภาคม 2535/ 1” สีอะคริลิคกับดินบนผ้าใบ 90 x 170 cm. (ข)“กรีด 19 - 20” สีอะคริลิคบนผ้าใบ, 200 x 145 cm., 2546. (ค) ผลงานศิลปะจัดวาง (Instillation Art) “พิราบขาว” หล่อปูนปลาสเตอร์ 2541. ติดตั้ง ณ ฐานเสาชิงช้า วัดสุทัศนเทพวราราม
ที่มา : ถ่ายภาพเมื่อวันที่ 19 กันยายน 2564 ณ หอศิลป์ธรรมบารมี โดย อาจารย์ ดร.สุริวัลย์ สุธรรม
ที่มา: กัญญา เจริญศุภกุล. (2563). **ผลงานสร้างสรรค์ส่วนตัวของกัญญา เจริญศุภกุล ในนิทรรศการศิลปะระหว่างปี พ.ศ. 2535 - 2556.** *เอกสารวิชาการประกอบผลงานศิลปะ*, 12-16, 83, 84, 88.

ตารางที่ 3. แสดงการศึกษาผลงานสร้างสรรค์ของศาสตราจารย์เกียรติคุณกัญญา เจริญศุภกุล

	 “กรีด 19 - 20”	 “พิราบขาว”
แนวความคิด	การเผ้าสำรวจ (จิตใจ) จะช่วยให้รู้สึกและรู้จักตนเองได้ดียิ่งขึ้นเกิดความเข้าใจในทุกสรรพสิ่งรอบตัว ปราศจาก “ฉันทาคติ” ฉันทะ + อคติ ความชอบความพอใจ เสมือนหัวใจสำคัญของการดำรงตนชีวิตและปัจจัยที่ช่วยให้ดำเนินชีวิตอย่างมีสันติสุข	มุ่งกระตุ้นความรู้สึกนึกคิด ชวนให้นึกถึงสิ่งที่เคยมีเคยอยู่มาก่อน สิ่งนั้นอาจเป็นอะไรก็ได้ ห้วงความคิดนั้นอาจมีคุณค่าต่อจิตใจ ซึ่งมีแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์จากการเห็นภาพหรือความทรงจำของการท่องเที่ยวครั้งหนึ่ง

รูปแบบ เทคนิค และกระบวนการ	รูปแบบนามธรรมบริสุทธิ์ (Pure Abstract) เทคนิคสีอะคริลิคบนผ้าใบ ขนาด 200 x 145 cm., 2546.	รูปแบบศิลปะจัดวาง (Instillation Art) แปรผันตามพื้นที่ “พิราบขาว” หล่อปูนปลาสเตอร์ 300 ตัว
รูปสัญลักษณ์	การหลีกเลี่ยงการสร้างรูปทรง ที่แสดงความหมายหรือสัญลักษณ์ ที่อาจนำไปสู่การตีความบิดเบือนจากเจตนารมณ์อันแท้ อาศัยเพียงจิตและสมาธิ	สัญลักษณ์นกพิราบขาว เป็นสื่อแห่งสันติภาพ ซึ่งเชื่อว่าสามารถส่งสารแห่งศรัทธาของผู้คนในอดีตโบยบินข้ามผ่านอดีตมาสู่ปัจจุบัน

จากตารางที่ 3 พบว่า ผลงานจิตรกรรมชุด “กรีด” (Slash) เทคนิคสีอะคริลิคบนผืนผ้าใบ มีรูปแบบศิลปะนามธรรมที่แสดงความคิดและอารมณ์ความรู้สึก (Abstract Expressionism) เป็นผลงานที่มาจากการวิเคราะห์ตนเอง โดยอาศัยพื้นฐานแนวคิดที่มีความเข้าใจในพุทธศาสนาในข้อที่ว่าด้วยการใช้สติ พิจารณาตนเองอยู่เสมอ

4. ศาสตราจารย์เกียรติคุณอารยา ราษฎร์จำเริญสุข (พ.ศ. 2500 - พ.ศ. 2564, อายุ 64 ปี)

ศาสตราจารย์เกียรติคุณอารยา ราษฎร์จำเริญสุข เกิดเมื่อวันที่ 26 กรกฎาคม พ.ศ. 2500 จังหวัดตราด ประเทศไทย อาศัยและทำงานอยู่ที่จังหวัดเชียงใหม่ บทบาทความเป็นศิลปินอาจารย์และนักเขียน จบการศึกษาในระดับปริญญาตรีและปริญญาโท ปี 2529 มหาวิทยาลัยศิลปากร ย้ายมาสอนหนังสือที่มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ในปี พ.ศ. 2530 ต่อมาได้รับผลสอบทุนและไปเรียนต่อที่เยอรมนี ณ Meisterschuelerin, Hochschule Fuer Bildende Kuenste, Braunschweig. (1994) เมืองเบราชไวก์ ปี 2537

(ก)

(ข)

(ค)

รูปภาพที่ 6. ผลงานศิลปะร่วมสมัย (ก) ศิลปะการแสดงสด (Performance Art) และวิดีโดอาร์ต (Video Art) “**Reading for Three Female Corpses**”, 1997 (ข) นิทรรศการผลงานศิลปะชุด “ดาวสองดวง” 2555 (ค) ภาพถ่ายผลงานศิลปะเชิงความคิด “A Novel in Necessity's Rhythm, 2020” Bangkok Art Bienale
ที่มา : ถ่ายภาพเมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน 2563 ณ วัดประยูรวงศาวาสวรวิหาร โดย อาจารย์ ดร.สุริวัลย์ สุธรรม
ที่มา : rama9art. (2563). **อารยา ราษฎร์จำเริญสุข.** สืบค้น มีนาคม 3, 2563, จาก http://rama9art.org/araya/index.html

ศิลปินมุ่งนำเสนอผลงานทัศนศิลป์ที่หลากหลาย ทั้งเนื้อหาสาระในการแสดงออกจากประสบการณ์ตรงและสังคมแวดล้อมตัวเธอ มีกระบวนการทำงานแบบ “ไม่กำจัดรูปแบบ” หรือเทคนิค แต่ผลงานศิลปะของศิลปินกับแสดงอัตลักษณ์ส่วนตัว และสื่อสารอารมณ์ความรู้สึกได้อย่างเข้มข้น “Reading for Three Female Corpses”, 1997 ซึ่งเริ่มตั้งแต่ในช่วงต้นทศวรรษ 1990 ได้กลายเป็นจุดสนใจเป็นอีกชุดหนึ่ง ที่สร้างชื่อให้ศิลปินและกลายเป็นภาพจำที่ตัวศิลปินได้อ่านกวีให้ศพฟัง และผลงานศิลปะชุด “ดาวสองดวง” พ.ศ. 2555 ณ มิวเซียมสยาม สะท้อนแนวคิดความแตกต่างทางวัฒนธรรมของโลกตะวันออกและโลกตะวันตก ด้วยมุมมองแปลกใหม่แฝงอารมณ์ชวนหัว พร้อมทั้งตอกย้ำมุมมองด้านการศึกษาและระดับชนชั้นในสังคม เพื่อให้ผู้ชมได้พินิจพิเคราะห์ด้วยตัวเอง ศิลปินสร้างสรรค์ผลงานชุดนี้ในปี พ.ศ. 2550 ด้วยการบันทึกวีดีโอการนัดพบของชาวนาชาวไร่และผลงานชิ้นเอก 4 ชิ้น (ข) นิทรรศการผลงานศิลปะชุด “ดาวสองดวง” พ.ศ. 2555 (รูปภาพที่ 6)

ตารางที่ 4. แสดงการศึกษาผลงานสร้างสรรค์ของศาสตราจารย์เกียรติคุณอารยา ราษฎร์จำเริญสุข

	 “Reading for Three Female Corpses”, 1997	 “A Novel in Necessity's Rhythm, 2020”
แนวความคิด	การแสดงความไม่สมบูรณ์ ทำให้เราต้องเผชิญกับสภาพร่างกายของทั้งชีวิตและความตายมีการประจุไฟฟ้าที่คล้ายกับจะเป็นภาพเคลื่อนไหว ซึ่งดูเหมือนจะเป็นช่องทางจิตวิทยาอันทรงพลังทั้งประเพณี แสดงความตึงเครียด ผ่านศิลปะร่วมสมัยที่กำลังอ่านกวีให้ศพฟัง	ผลงานเกี่ยวข้องกับภารกิจที่จะอยู่กับตัวเองอย่างสงบสุข การเผชิญหน้ากับความตายและชีวิตหลังความตาย เป็นแนวคิดที่ปรากฏอยู่เสมอในงานศิลปะและวรรณกรรมศิลปินเขียนเกี่ยวกับการฟังเพลงงานศพที่วัดและเข้าเป็นส่วนหนึ่งของวิญญาณ
รูปแบบ เทคนิค และกระบวนการ	รูปแบบศิลปะการแสดงสด (Performance Art) วิดีโออาร์ต (Video Art)	รูปแบบศิลปะเชิงความคิด (Conceptul Art)
รูปสัญลักษณ์	ตัวละครแสดงสด (ตัวเอง) คือ ชีวิต **ศพคนตาย** คือ ความตาย บทกวีหรือวรรณกรรม (เสียงอ่าน) วิธีการจัดวางที่ต้องเผชิญหน้ากับ ร่างไร้วิญญาณ (ความตาย) ผู้หญิงตัวคนเดียว (ลำพัง) นั่งบนเก้าอี้ (สีดำ) ที่กำลังอ่านกวีให้ศพฟัง	**เสียง** ศิลปินอ่านกวีคลอเบาๆ ข้อความที่ตัดตอนมาจากหนังสือ เสียงระฆังวัด เสียงสวดมนต์ในพิธีเผาศพดังก้องกังวาน ทางเดินรอบเจดีย์ของวัดประยูร ภาพผู้ตาย รายชื่อที่ติดเรียงรายบนช่องผนังที่บรรจุอัฐิของผู้เสียชีวิต

จากตารางที่ 4 พบว่า ในเทศการศิลปะ “Escape Routes” (Bangkok Art Bienale 2020) บทบาทของสถานะเพศหญิงที่เกี่ยวข้องกับภารกิจที่จะอยู่กับตัวเองอย่างสงบสุข การเผชิญหน้ากับความตายและชีวิตหลังความตายเป็นแนวคิดที่ปรากฏอยู่เสมอในงานศิลปะและวรรณกรรมของศิลปิน ในขณะที่เขียน “A Novel in Necessity’s Rhythm” ศิลปินหวนนึกย้อนถึงความทรงจำในอดีตที่ปรากฏในภาพอันขุ่นมัวของความตายในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เขียนเกี่ยวกับการฟังเพลงงานศพที่วัด ผู้เขียนเป็นส่วนหนึ่งของวิญญาณเร่ร่อนหรือไม่ เสียงศิลปินอ่านข้อความที่ตัดตอนมาจากหนังสือเล่มนี้ที่ได้ยินอย่างไม่ขาดสาย ตามทางเดินรอบเจดีย์ของวัดป ระยูรวงศาวาสวรวิหาร เสียงอันหลอนสะท้อนก้องกังวาน สามารถได้ยินในบริเวณใกล้กับภาพผู้ที่เสียชีวิตไปแล้ว ถูกติดเรียงรายบนช่องผนังที่บรรจุอัฐิ เสียงระฆังวัดและเสียงสวดมนต์ในพิธีเผาศพดังขึ้นเป็นระยะ นับเป็นภาพน่าขนลุกเมื่อผู้ชมได้ยินเสียงสะท้อนของศิลปินที่ค้นหาเส้นทางหลบหนี

5. รองศาสตราจารย์ศรีวรรณ เจนหัตถการกิจ (พ.ศ. 2496 - พ.ศ. 2564, อายุ 68 ปี)

รองศาสตราจารย์ศรีวรรณ เจนหัตถการกิจ เกิดเมื่อวันที่ 28 ธันวาคม 2496 กรุงเทพฯ พำนักและทำงานที่จังหวัดเชียงรายประเทศไทย จบการศึกษาจากโรงเรียนเพาะช่างในปี พ.ศ. 2513 และศึกษาต่อระดับปริญญาตรีและปริญญาโท สาขาภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้รับทุน SPAFA Scholarship for a Training Art Teacher ให้ไปศึกษาต่อที่มหาวิทยาลัยฟิลิปปินส์ ในปีพ.ศ. 2539 เคยได้รับทุนศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี และรางวัลศิษย์เก่าดีเด่นของโรงเรียนเพาะช่างและมหาวิทยาลัยศิลปากร บทบาทความเป็นอาจารย์สอนศิลปะให้กับมหาวิทยาลัยหลายแห่ง นานกว่า 30 ปี หลังจากถึงวัยเกษียณจึงเดินทางไปพำนักและสร้างงานศิลปะที่อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย และได้ก่อตั้ง “ศรีดอนมูลอาร์ตสเปซ” (Sridonmoon Art Space)

เมื่อพูดถึงแรงบันดาลใจวิธีการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะของศิลปิน โดยมากมักจะเป็นไปตามธรรมชาติและลักษณะนิสัยส่วนตัวเหมือนกับการหายใจเธอ เรื่องราวและเนื้อหาในผลงานสะท้อนถึงความคิดความรู้สึกและ

อารมณ์ในเวลาที่สร้างสรรค์งานศิลปะกับชีวิต เพื่อแสดงสัญลักษณ์ที่มีแรงบันดาลใจ จากการทำความเข้าใจความเชื่อศาสนาพุทธ ทั้งร่างกายและจิตวิญญาณ สำรวจตัวเราเองในขณะที่ตัวเธอเองเชื่องช้าลงในการเขียน ซึ่งเป็นผลงานศิลปะแขนงหลักของเธอแต่ความรักในการทดลองนั้น ห้ามให้เธอสร้างผลงานออกมาเพียงอย่างเดียว

(ก)

(ข)

(ค)

รูปภาพที่ 7. ผลงานจิตรกรรม (ก) “**Party #28**”, Oil on canvas, 200 x 200 cm. (ข) “**สมมุติมนุษย์ #49**”, 2563, Oil on canvas, 60 x 91 cm. (ค) “**มองตน #2**”, Oil on canvas, 200 x 200 cm.
ที่มา : ถ่ายภาพเมื่อวันที่ 30 ธันวาคม 2563 ณ 333 แกลเลอรี่ โดย อาจารย์ ดร.สุริวัลย์ สุธรรม

ตารางที่ 5. แสดงการศึกษาผลงานสร้างสรรค์ของรองศาสตราจารย์ศรีวรรณ เจนหัตถการกิจ

	 “Party #28”	 “มองตน #2”,
แนวความคิด	ความจริงที่อยู่ในภาพไม่ได้สะท้อนความจริงอย่างที่ตาเห็น แต่กลับสะท้อนความจริงที่อยู่ในความคิด ในประสบการณ์ของศิลปิน	ท่างกลางธรรมชาติและศาสนาสถาน ส่งผลให้สร้างสรรค์งานพุทธศิลป์ ภายใต้แนวคิด “การถ่ายทอดบทเรียนทางธรรมะผ่านฉากธรรมชาติ” ให้ผู้ชมรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับหลักศีลธรรมทางพุทธศาสนาได้
รูปแบบ เทคนิค และกระบวนการ	รูปแบบของเส้นแนวกึ่งไร้รูปลักษณ์ (Semi- Figurative) และสัญลักษณ์นิยม มีสีสัน เทคนิคสีน้ำมันบนผ้าใบ	รูปแบบของเส้นแนวกึ่งไร้รูปลักษณ์ (Semi- Figurative) และสัญลักษณ์นิยม โดยเน้นไปที่โครงสร้างขาวเทาและดำ (Grayscale) เทคนิคสีน้ำมันบนผ้าใบ
รูปสัญลักษณ์	สัญลักษณ์ของเส้นแนวกึ่งไร้รูปลักษณ์ลดตัดทอนโครงร่างคนและสิ่งมีชีวิตที่ทับซ้อนกันด้วยสีที่ตัดกันอย่างฉูดฉาด สัญลักษณ์ของมายา ที่มาจากงานเลี้ยงฉลองที่ดูสนุกสนานและแสงสียามค่ำคืน	รูปสัญลักษณ์โครงกะดูกและรูปร่างรูปทรงคน (ตัวศิลปิน) ที่อยู่กึ่งกลางท่ามกลางธรรมชาติในโครงสร้างสีขาวเทาและดำ แสดงให้เห็นถึงมิติของการทับซ้อนระหว่างโลกความจริงและความตายหรือภาพที่มีลักษณะไร้กาลเวลา

จากตารางที่ 5 พบว่า ศิลปินมีทัศนะเกี่ยวกับธรรมะ หรือ ธรรมดา ที่ว่าด้วยเรื่องของความทุกข์ที่เกิดจากจิต ซึ่งผู้วิจัยขออธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับมุมมองของเธอว่า “ทุกขเวทนา” เหตุแห่งทุกข์ มี 2 ทาง คือ ทุกข์ทางกายกับทุกข์ทางใจ กล่าวคือ ทุกข์ที่มีกาย (กายภาพภายนอก) เป็นต้นเหตุ ถ้าเราปรับสมดุลของจิตได้ดีเหตุแห่งทุกข์ทั้งหลายก็ยากที่จะแทรกแซงเราได้

อภิปรายผล

การอภิปราย การศึกษาแนวคิดและสัญลักษณ์ในงานทัศนศิลป์ของศิลปินหญิงร่วมสมัย จากการศึกษากรอบทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์ ที่ใช้มาเพื่อสนับสนุนข้อมูลและเนื้อหา โดยใช้หลักคิดเพื่อใช้ในการตรวจสอบความสอดคล้อง และความเป็นไปได้ **“ทฤษฎีมายาคติ”** (Mythology) ของโรล็องด์ บาร์ตส์ (Roland Barthes) ที่พูดถึงความจริงและความลวง สิ่งที่ผู้คนนั้นไม่สามารถแยกออกจากกันได้ เพราะมีการทับซ้อนระหว่างข้อมูลความเป็นจริง หรือประสบการณ์กับภาพฝัน ที่ได้จินตนาการล่วงเลยจากสัจจะความจริง กล่าวคือ มายาคติ ที่ต้องถูกพูดถึงในงานสร้างสรรค์ เพราะศิลปินนั้นใช้อารมณ์ความรู้สึกเป็นสารตั้งต้น การก่อร่างสร้างตัว รูปสัญลักษณ์ ที่ใช้ในการแทนค่าต่าง ๆ นั้น มีส่วนผสมจากสิ่งสมมุติ ภาพที่นึกฝัน ที่ไม่ได้อยู่ในโลกแห่งความเป็นจริง แต่นั้น คือ “อรรถรส” ที่ไร้ของเขตของจินตนาการ ตัวอย่างเช่น ผลงานสร้างสรรค์ของ **ศาสตราจารย์ ดร.หม่อมเจ้ามารศรีสุขุมพันธ์ บริพัตร** ที่ต้องอาศัยหลักคิดทฤษฎีของมายาคติ มาตรวจสอบถึงกระบวนการในผลงาน และวิเคราะห์สังเคราะห์ เพื่อให้ได้เข้าถึงสุนทรียรสในสัญลักษณ์ ที่ถูกประกอบสร้างขึ้น มีลักษณะพิเศษ รูปทรงที่ประหลาด แฝงมาอยู่ในเนื้อหาภายในผลงาน รวมไปถึงผลงานของ **รองศาสตราจารย์ศรีวรรณ เจนหัตถการกิจ** ที่มีลักษณะเนื้อหาและแนวคิดที่มาจากความจริงของ

ความจริงและจินตนาการอยู่ภายในผลงาน ผู้วิจัยพบว่า ศิลปินทั้งสองท่านนี้ ยังสอดคล้องกับทฤษฎีที่ใช้ในการสนับสนุนผลงานการสร้างสรรค์ ที่อยู่ภายในเนื้อหา คือ **“นิยามชีวิตและความตาย”** ลักษณะของผลงานในทุกช่วงของการทำงานจะมีการแฝงสัญลักษณ์ของความตาย เช่น รูปทรงของโครงกระดูกและกะโหลก รูปทรงของธรรมชาติและสิ่งมีชีวิต ล้วนบ่งบอกถึง การพิจารณาถึงความไม่แน่นอน ความไม่จีรังยั่งยืน และความเสื่อมสลายในทฤษฎีนิยามชีวิตและความตาย ยังสอดคล้องในเนื้อหาแนวความคิดของ **ศาสตราจารย์เกียรติคุณอารยา ราษฎร์จำเริญสุข** เพราะทุกช่วงเวลาในการทำงานของศิลปิน จะพูดในเรื่องราวของชีวิตการพิจารณาถึงการมีชีวิตอยู่ผ่านรูปแบบของการสร้างสรรค์ที่ใช้สื่อ อย่างหลากหลาย เพื่อนำเสนอความเป็นไปได้ในการเข้าถึงอารมณ์ความรู้สึก รวมถึงมิติแห่งผัสสะ ในรูป รส กลิ่น เสียง ในรูปแบบทางความคิดนี้ ยังต้องมี **“ทฤษฎีสัญวิทยา”** (Semiology) เพื่อมาช่วยในการสังเคราะห์ และการสกัด ให้เข้าถึงประสาทสัมผัสที่แฝงมาอยู่ในรูปแบบของมิติแห่งการรับรู้ที่นอกเหนือจากการมองเห็น สัญวิทยาหรือสัญศาสตร์ ช่วยให้ทำความเข้าใจในเรื่องของการรับสารของศิลปินที่สร้างความซับซ้อนความยุ่งยาก มุมมอง วิธีคิดในการนำเสนอ เพราะการที่จะรับรู้สิ่งที่ศิลปินอยากจะสื่อสารนั้นจะต้องมีความเข้าใจในเรื่องของประสบการณ์ รวมไปถึงการตีความ สัญลักษณ์ที่แฝงมาในผลงานจะต้องใช้ประสาทสัมผัสในทุกด้านและทุกมิติในการเข้าถึงนี้ รวมไปถึง **ศาสตราจารย์เกียรติคุณกัญญา เจริญศุภกุล** ในผลงานสร้างสรรค์ของศิลปิน เป็นสัญลักษณ์อยู่ในรูปแบบของงานนามธรรม (Abstract art) ทฤษฎีสัญวิทยามีความสำคัญอย่างมากต่อการเข้าถึงในการสื่อสารอารมณ์ภายในผลงาน เพราะในภาวะนามธรรมจะเห็นเพียงร่องรอยของพื้นผิวและสีสัน การรับสารและการตีความหรือรู้สึกถึงอารมณ์ของผู้สร้างสรรค์ จะต้องมีประสบการณ์ต่อเรื่องราวเนื้อหาของศิลปิน การรับรู้ข้อมูลบางอย่างที่ศิลปินนั้นมีแรงบันดาลใจและที่มาอย่างไร ผัสสะทางการรับรู้ทางสัญวิทยา จะเป็นเหมือนประสาทสัมผัสในการเชื่อมต่อหรือการเข้าถึงในผลงานการสร้างสรรค์ของศิลปิน การศึกษากรอบทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์ของ **ลาวัณย์ อุปอินทร์** (ศิลปินแห่งชาติ) มีความสอดคล้องและสัมพันธ์ในเรื่องทฤษฎีมายาคติ ในลักษณะรูปแบบของผลงานของศิลปินที่มีความโดดเด่นในเรื่องของการเขียนภาพคนเหมือน แต่ภายในผลงานที่เต็มไปด้วยอารมณ์ความรู้สึก บ่งบอกผ่านลักษณะของสีสันและร่องรอยของฝีแปรง มีการแทรกสี การทับซ้อนกันในเรื่องของชั้นสี

ซึ่งทำให้เห็นว่า ศิลปินไม่ได้ยึดหลักของการมองเห็นสีตามความเป็นจริง แต่มีการเพิ่มเติมแต่งด้วยอารมณ์ความรู้สึก เพราะผู้วิจัยสังเกตเห็นได้จากผลงานในหลายชิ้น พบว่า สีภายในภาพผลงาน มีเจตนาสร้างความสอดคล้องให้สัมพันธ์กันกับต้นแบบ (ภาพคน) หรือจากการตีความด้วยอารมณ์ความรู้สึกจากภาพต้นแบบ โดยใช้

จินตนาการของสีสันตามทัศนะแทรกลงในผลงาน นำไปสู่การวิเคราะห์และเข้าถึงวิธีการทำงานที่แฝงไปด้วยมายาของสีสัน

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ข้อเสนอแนะจากผลการศึกษาวิจัยภายใต้หัวข้อ การศึกษาแนวคิดและสัญลักษณ์ในงานทัศนศิลป์ของศิลปินหญิงร่วมสมัย อาจยังไม่ครอบคลุมในทุกมิติและบริบทของการนำเสนอแง่มุมในการสร้างสรรค์งาน รวมไปถึงเนื้อหาแนวคิดการรวบรวมข้อมูลที่หลากหลาย หรือลงลึกในส่วนประเด็นสำคัญ ที่ทำให้เห็นการเปลี่ยนแปลงและการเดินทางของเพศสถานะ ผู้หญิงที่มีบทบาทต่อวงการศิลปะ อย่างไรก็ตามผู้วิจัยได้นำเสนอที่เป็นจุดเริ่ม หรือสารตั้งต้นให้กับการทำวิจัยในครั้งนี้ ให้เห็นถึงช่วงเวลาชีวิตกับการสร้างสรรค์งานทัศนศิลป์ ในศิลปินทั้ง 5 ท่านมาอย่างยาวนานและมีข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางในการทำวิจัยครั้งต่อไปไว้ดังนี้

1. นำเสนอแง่มุมของศิลปินหญิงร่วมสมัยที่เป็นปัจจุบัน เพื่อให้เห็นแง่มุม แนวคิด เนื้อหา และเทคนิควิธีการที่ทันต่อเหตุการณ์และยุคสมัยกับสังคมที่เปลี่ยนไป
2. การวิจัยที่แสดงให้เห็นวิธีการ และการพัฒนาผลงานอย่างเป็นขั้นเป็นตอน หรือรอยต่อที่แสดงจุดเปลี่ยนต่อชุดผลงานในแต่ละช่วงเวลาอย่างละเอียด
3. การวิจัยแหล่งที่มาในขั้นของแรงบันดาลใจ ก่อนที่จะเป็นผลงานสร้างสรรค์ เพื่อแสดงให้เห็นถึงสารตั้งต้นของความคิด ก่อนที่จะนำไปสู่รูปแบบ เนื้อหา กระบวนการ การประกอบสร้าง รวมไปถึงการใช้สื่อทางศิลปะเพื่อรับใช้ความคิดและหาความเป็นไปได้ของการแสดงออกในการสร้างสรรค์

เอกสารอ้างอิง

กัญญา เจริญศุภกุล. (2563). **ผลงานสร้างสรรค์ส่วนตัวของกัญญา เจริญศุภกุล ในนิทรรศการศิลปะ ระหว่างปี พ.ศ. 2535 - 2556.** เอกสารวิชาการประกอบผลงานศิลปะ. 12-16, 83-84, 88.

โรล็องด์ บาร์ตส์. (2538). **มายาคติ Mythologies,** พิมพ์ครั้งที่ 5. ผู้แปล: วรรณพิมล อังคศิริสรรพ. (กรุงเทพฯ: มูลนิธิเพื่อการศึกษาประชาธิปไตย โครงการการจัดพิมพ์คบไฟ, 2558), 4**.**

กัญญา เจริญศุภกุล. (2564). **กัญญา เจริญศุภกุล.** สืบค้น มีนาคม 19, 2563, จาก https://th-th.facebook.com/Kanya

จิรัฏฐ์ ประเสริฐทรัพย์. (2563). **โปรเจกต์ศิลปะชวนดูแลชีวิตสุนัขจรและจดหมายอำลาของอารยา ราษฎร์จำเริญสุข.** สืบค้น พฤศจิกายน 16, 2653, จาก https:// adaymagazine.com

ตัวแน่น. (2563). **ลาวัณย์ อุปอินทร์ จิตรกรผู้งามเลิศในปฐพี**. สืบค้น ธันวาคม 5, 2563, จาก https://anowl.co/anowlrod/หลงรูป/long_roob07/

ภัทร ด่านอุตรา และชัชวาล จักษุวงค์. (2561). **Sriwan Janehuttakarnkit**. สืบค้น ธันวาคม 3, 2563, จาก https://www.sarakadeelite.com/arts_and_culture/sriwan-janehuttakarnkit/

info@bkkartbiennale. (2018). **สมมุติ ว่าเป็น**. สืบค้น ธันวาคม 3, 2563, จาก http://bab18.bkkartbiennale.com/profile/sriwan-janehuttakarnkit/

Marsi. (2562). **นิทรรศการ Beauty and Ugliness : Aesthetic of Marsi ความงามและความน่าเกลียดสุนทรียะแห่งมารศี**. สืบค้น ธันวาคม 3, 2653, จาก https://th-th.facebook.com/Marsi.

Marsi. (2562). **Donne moi ta Main**. สืบค้น ธันวาคม 3, 2563, จาก https://th-th.facebook.com/Marsi.Foundation/photos/a

MGR Online. (2555). **พักเหนื่อยจาก "ไร่นา" ล้อมวงชมงานศิลปะระดับโลก**. สืบค้น พฤศจิกายน 16, 2563, จาก https://mgronline.com/celebonline/

rama9art. (2563). **อารยา ราษฎร์จำเริญสุข.** สืบค้น มีนาคม 3, 2563, จาก http://rama9art.org/araya/index.html

Saussure, F. de. ((1960. **Course in General Linguistics**. สืบค้น มีนาคม 16, 2563, จาก https://www.artbangkok.com › Article-Visual Art

Themomentum. (2018). **สัจจะในความเหนือจริง ของท่านหญิงมารศีฯ ศิลปินผู้สะท้อนความเป็นหญิงอย่างเซอร์เรียล**. สืบค้น มีนาคม 3,2563, จาก https://themomentum.co/marsi-thai-royal-surrealist-artist/

Tisco Wealth. (2563). **“ลาวัณย์ อุปอินทร์” ศิลปินในราชสำนัก สู่ศิลปินแห่งชาติ**. สืบค้น ธันวาคม 5,2563, จาก https://www.tiscowealth.com/trust-magazine/issue-40/people.html